

ЄВРОПЕЙСЬКА СОЦІАЛЬНА ХАРТІЯ

European
Social
Charter

Charte
sociale
européenne

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ЄВРОПЕЙСЬКА СОЦІАЛЬНА ХАРТІЯ

Рада Європи

Відтворення тексту даної публікації
дозволяється за умови зазначення повної
назви та джерела, а саме Ради Європи.
У разі використання тексту із комерційною
метою або перекладу на одну із неофіційних
мов Ради Європи, будь ласка, зв'яжіться із
publishing@coe.int.

Обкладинка та макет: SPDP,
Рада Європи

© Рада Європи, марш 2019
Надруковано в Раді Європи

Вступ

У цій брошурі міститься текст Європейської соціальної хартії (переглянутої) (ETS № 163), відкритої для підписання в Страсбурзі 3 травня 1996, та процедури контролю за її застосуванням, як зазначено:

- ▶ у частині IV Хартії 1961 року (ETS № 35), відкритої для підписання 18 жовтня 1961 року, що містить поправки, які були внесені Протоколом про внесення змін до Хартії (ETS № 142), відкритим для підписання в Турині 21 жовтня 1991 року;
- ▶ у Додатковому протоколі, який передбачає систему колективних скарг (ETS № 158), відкритому для підписання в Страсбурзі 9 листопада 1995 року.

З інформацією щодо підписання і ратифікації Європейської соціальної хартії та протоколів до неї, а також із заявами і застереженнями, зробленими Державами, можна ознайомитися за посиланням: www.conventions.coe.int.

Європейська соціальна хартія

Страсбург, 3 травня 1996 року

Преамбула

Уряди, які підписали цю Хартію, будучи членами Ради Європи,

враховуючи, що метою Ради Європи є досягнення більшого єднання між її членами для збереження та втілення в життя ідеалів і принципів, які є їхнім спільним надбанням, а також сприяння їхньому економічному та соціальному прогресу, зокрема, шляхом збереження та подальшого здійснення прав людини та основних свобод;

беручи до уваги, що в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка була підписана у Римі 4 листопада 1950 року, та Протоколах до неї держави – члени Ради Європи домовились забезпечити для свого населення громадянські та політичні права і свободи, визначені у цих документах;

враховуючи, що в Європейській соціальній хартії, яка була відкрита для підписання у Турині 18 жовтня 1961 року, і Протоколах до неї держави – члени Ради Європи домовились забезпечити для свого населення визначені у цих документах соціальні права з метою підвищення життєвого рівня та соціального добробуту свого населення;

нагадуючи, що Конференція з прав людини на рівні міністрів, яка відбулась у Римі 5 листопада 1990 року, наголосила на необхідності, з одного боку, збереження невід’ємного характеру всіх прав людини, як громадянських, політичних, економічних, соціальних, так і культурних, а з іншого боку, надання Європейській соціальній хартії нового імпульсу;

сповнені рішучості, як було вирішено на Конференції на рівні міністрів, яка відбулася у Турині 21-22 жовтня 1991 року, оновити та адаптувати основний зміст Хартії з метою врахування, зокрема, основних соціальних перетворень, які відбулися після прийняття її тексту;

визнаючи переваги включення до переглянутої Хартії, яка має поступово замінити Європейську соціальну хартію, прав, гарантованих Хартією з внесеними до неї змінами та доповненнями, прав, гарантованих Додатковим протоколом 1988 року, і нових прав;

домовились про таке:

Частина I

Сторони визнають метою своєї політики, яку вони запроваджуватимуть усіма відповідними засобами як національного, так і міжнародного характеру, досягнення умов, за яких можуть ефективно здійснюватися такі права та принципи:

1. Кожна людина повинна мати можливість заробляти собі на життя професією, яку вона вільно обирає.
2. Усі працівники мають право на справедливі умови праці.
3. Усі працівники мають право на безпечні та здорові умови праці.
4. Усі працівники мають право на справедливий винагороду, яка забезпечить достатній життєвий рівень для них самих та їхніх сімей.
5. Усі працівники та роботодавці мають право на свободу об'єднання у національні або міжнародні організації для захисту своїх економічних і соціальних інтересів.
6. Усі працівники та роботодавці мають право на укладання колективних договорів.
7. Діти та підлітки мають право на особливий захист від фізичних та моральних ризиків, на які вони наражаються.
8. Працюючі жінки у разі материнства мають право на особливий захист.
9. Кожна людина має право на належні умови для професійної орієнтації, метою якої є допомогти їй вибрати професію згідно зі своїми особистими здібностями та інтересами.
10. Кожна людина має право на належні умови для професійної підготовки.
11. Кожна людина має право користуватися будь-якими заходами, що дозволяють їй досягти найкращого стану здоров'я, який є можливим.
12. Усі працівники та особи, які знаходяться на їхньому утриманні, мають право на соціальне забезпечення.
13. Кожна малозабезпечена людина має право на соціальну та медичну допомогу.
14. Кожна людина має право користуватися послугами соціальних служб.
15. Особи з інвалідністю мають право на самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті суспільства.
16. Сім'я як головний осередок суспільства має право на належний соціальний, правовий та економічний захист для забезпечення її всебічного розвитку.
17. Діти та підлітки мають право на належний соціальний, правовий та економічний захист.
18. Громадяни будь-якої зі Сторін мають право займатися будь-якою прибутковою діяльністю на території держави будь-якої іншої Сторони на засадах рівності з громадянами останньої з урахуванням обмежень, які ґрунтуються на безперечних економічних або соціальних причинах.

19. Трудящі-мігранти, які є громадянами будь-якої Сторони, і члени їхніх сімей мають право на захист і допомогу на території держави будь-якої іншої Сторони.
20. Усі працівники мають право на рівні можливості та рівне ставлення до них у вирішенні питань щодо працевлаштування та професії без дискримінації за ознакою статі.
21. Працівники мають право отримувати інформацію і консультації на підприємстві.
22. Працівники мають право брати участь у визначенні та поліпшенні умов праці та виробничого середовища на підприємстві.
23. Кожна особа похилого віку має право на соціальний захист.
24. Усі працівники мають право на захист у випадках звільнення.
25. Усі працівники мають право на захист своїх вимог у разі банкрутства їхнього роботодавця.
26. Усі працівники мають право на гідне ставлення до них на роботі.
27. Усі особи із сімейними обов'язками, які працюють або бажають працювати, мають право робити це без дискримінації та, наскільки це можливо, таким чином, щоб їхні службові обов'язки не суперечили сімейним.
28. Представники працівників на підприємствах мають право на захист від дій, що завдають їм шкоди, і для них мають створюватися належні умови для виконання ними своїх обов'язків.
29. Усі працівники мають право отримувати інформацію та консультації під час колективного звільнення.
30. Кожна людина має право на захист від бідності та соціального відчуження.
31. Кожна людина має право на житло.

Частина II

Сторони зобов'язуються, як це передбачено у частині III, вважати обов'язковими для себе зобов'язання, визначені у нижченаведених статтях і пунктах.

Стаття 1 – Право на працю

З метою забезпечення ефективного здійснення права на працю Сторони зобов'язуються:

1. визнати однією зі своїх найголовніших цілей і одним зі своїх найголовніших обов'язків досягнення та підтримання якомога високого і стабільного рівня зайнятості, маючи на меті досягнення повної зайнятості;
2. ефективно захищати право працівника заробляти собі на життя професією, яку він вільно обирає;

3. створювати безкоштовні служби працевлаштування для всіх працівників або забезпечувати їхнє функціонування;
4. забезпечувати належну професійну орієнтацію, підготовку та перекваліфікацію або сприяти їм.

Стаття 2 – Право на справедливі умови праці

З метою забезпечення ефективного здійснення права на справедливі умови праці Сторони зобов'язуються:

1. встановити розумну тривалість робочого дня та тижня і поступово скорочувати робочий тиждень настільки, наскільки це дозволяє підвищення продуктивності праці та інші відповідні фактори;
2. встановити оплачувані державні святкові дні;
3. встановити щорічну оплачувану відпустку тривалістю не менше чотирьох тижнів;
4. усунути ризики, що властиві роботам з небезпечними або шкідливими для здоров'я умовами праці, а у випадках, коли усунути або достатньою мірою зменшити такі ризики ще неможливо, встановити для працівників, зайнятих на таких роботах, скорочену тривалість робочого часу або додаткові оплачувані відпустки;
5. забезпечити щотижневий відпочинок, який по можливості має збігатися з днем, що за традиціями або звичаями відповідної країни чи регіону визнається днем відпочинку;
6. забезпечити, щоб працівники були письмово поінформовані якнайшвидше і у будь-якому разі не пізніше ніж через два місяці після дати початку виконання ними своїх службових обов'язків про головні аспекти договору або трудових відносин;
7. забезпечити, щоб працівники, зайняті на роботах у нічний час, користувалися заходами, які враховують особливий характер такої роботи.

Стаття 3 – Право на безпечні та здорові умови праці

З метою забезпечення ефективного здійснення права на безпечні та здорові умови праці Сторони зобов'язуються, консультуючись з організаціями роботодавців і працівників:

1. розробити, здійснювати і періодично переглядати послідовну національну політику в галузі охорони праці, виробничої гігієни і виробничого середовища. Головною метою цієї політики є поліпшення охорони праці і виробничої гігієни, а також запобігання нещасним випадкам та травматизму, що виникають внаслідок виробничої діяльності, пов'язані з нею або мають місце у процесі її здійснення, зокрема шляхом мінімізації причин виникнення ризиків, властивих виробничому середовищу;

2. прийняти правила з техніки безпеки та гігієни праці;
3. забезпечити виконання таких правил шляхом заходів нагляду за дотриманням їхніх вимог;
4. сприяти поступовому розвитку призначених для всіх працівників служб виробничої гігієни, головне завдання яких полягає у здійсненні профілактичних і консультативних функцій.

Стаття 4 – Право на справедливу винагороду

З метою забезпечення ефективного здійснення права на справедливу винагороду Сторони зобов'язуються:

1. визнати право працівників на таку винагороду, яка забезпечує їм і їхнім сім'ям достатній життєвий рівень;
2. визнати право працівників на підвищену ставку винагороди за роботу в надурочний час з урахуванням винятків, передбачених для окремих випадків;
3. визнати право працюючих чоловіків і жінок на рівну винагороду за працю рівної цінності;
4. визнати право всіх працівників на розумний строк попередження про звільнення з роботи;
5. дозволити відрахування із заробітної плати тільки на умовах і в розмірах, передбачених національними законами або правилами чи встановлених колективними договорами або арбітражними рішеннями;

Здійснення цих прав досягається шляхом вільного укладання колективних договорів, запровадження встановленого законодавством механізму визначення заробітної плати або вжиття інших заходів, що відповідають національним умовам.

Стаття 5 – Право на створення організацій

З метою забезпечення здійснення або сприяння здійсненню свободи працівників і роботодавців створювати місцеві, національні або міжнародні організації для захисту своїх економічних і соціальних інтересів та вступати у такі організації, Сторони зобов'язуються, що національне законодавство жодним чином не обмежуватиме цю свободу та не використовуватиметься для її обмеження. Обсяг застосування гарантій, передбачених цією статтею, щодо поліції визначається національними законами або правилами. Порядок застосування цих гарантій до осіб, які входять до складу збройних сил, і обсяг їхнього застосування до осіб цієї категорії також визначаються національними законами або правилами.

Стаття 6 – Право на укладання колективних договорів

З метою забезпечення ефективного здійснення права на укладання колективних договорів Сторони зобов'язуються:

1. сприяти проведенню спільних консультацій між працівниками та роботодавцями;
2. сприяти, коли це необхідно і доцільно, створенню механізму переговорів на добровільній основі між роботодавцями або організаціями роботодавців та організаціями працівників з метою регулювання умов праці за допомогою колективних договорів;
3. сприяти створенню та використанню належного механізму примирення та добровільного арбітражу для вирішення трудових спорів;

а також визнають:

4. право працівників і роботодавців на колективні дії у випадках конфліктів інтересів, включаючи право на страйк, з урахуванням зобов'язань, які можуть впливати з раніше укладених колективних договорів.

Стаття 7 – Право дітей та підлітків на захист

З метою забезпечення ефективного здійснення права дітей та підлітків на захист Сторони зобов'язуються:

1. встановити, що мінімальний вік прийняття на роботу становить 15 років, за винятком дітей, які залучаються до виконання робіт, визнаних легкими роботами, які не завдають шкоди здоров'ю дітей, їхній моралі або освіті;
2. встановити, що мінімальний вік прийняття на роботу, де умови праці визнано небезпечними або шкідливими для здоров'я, становить 18 років;
3. заборонити застосування праці осіб, які ще здобувають обов'язкову освіту, на роботах, що можуть порушити процес їхнього повного навчання;
4. обмежити тривалість робочого часу для осіб молодше 18 років відповідно до потреб їхнього розвитку, і особливо потреб у професійній підготовці;
5. визнати право молодих працівників і учнів на справедливую заробітну плату або іншу відповідну допомогу;
6. встановити, що час, витрачений підлітками за згодою роботодавця на професійну підготовку в нормовані робочі години, зараховується як робочий час;
7. встановити, що працюючі особи молодше 18 років мають право на щорічну оплачувану відпустку тривалістю не менше чотирьох тижнів;
8. заборонити застосування праці осіб молодше 18 років на роботах у нічний час, за винятком деяких робіт, визначених національними законами чи правилами;

- передбачити, що особи молодше 18 років, праця, яких застосовується на роботах, визначених національними законами чи правилами, підлягають регулярному медичному оглядові;
- забезпечити особливий захист дітей та підлітків від фізичних і моральних ризиків, на які вони наражаються, і зокрема від тих ризиків, що безпосередньо або опосередковано впливають з виконуваної ними роботи.

Стаття 8 – Право працюючих жінок на охорону материнства

З метою забезпечення ефективного здійснення права працюючих жінок на охорону материнства Сторони зобов'язуються:

- забезпечити працюючим жінкам відпустку на період до і після пологів загальною тривалістю не менше 14 тижнів або з оплатою такої відпустки, або з виплатою достатньої допомоги по соціальному забезпеченню, або з наданням допомоги за рахунок державних коштів;
- вважати незаконним, якщо роботодавець надсилає жінці попередження про звільнення з роботи у період від дати повідомлення нею свого роботодавця про вагітність до закінчення її відпустки по вагітності та пологам або якщо він робить попередження про звільнення у такий час, що воно втрачає чинність у цей період;
- забезпечити матерям, що мають грудних дітей, перерви, тривалість яких достатня для годування дитини;
- регламентувати залучення до робіт у нічний час вагітних жінок, жінок, які нещодавно народили дитину, і жінок, що годують своїх грудних дітей;
- заборонити застосування праці вагітних жінок, жінок, які нещодавно народили дитину, і жінок, що годують своїх грудних дітей, на підземних гірних роботах і всіх інших роботах, які протипоказані жінкам у зв'язку з небезпечними, шкідливими для здоров'я або важкими умовами праці, і вжити відповідних заходів для захисту трудових прав цих жінок.

Стаття 9 – Право на професійну орієнтацію

З метою забезпечення ефективного здійснення права на професійну орієнтацію Сторони зобов'язуються, у разі необхідності, створити службу або сприяти діяльності служби, яка допомагатиме всім особам, включаючи осіб з інвалідністю, у вирішенні проблем, пов'язаних із вибором професії та набуттям професійних навичок, з належним урахуванням здібностей кожної особи та потреби в них на ринку праці; така допомога повинна надаватись безкоштовно як підліткам, включаючи школярів, так і повнолітнім особам.

Стаття 10 – Право на професійну підготовку

З метою забезпечення ефективного здійснення права на професійну підготовку Сторони зобов'язуються:

1. у разі необхідності, консультиуючись з організаціями роботодавців і працівників, започаткувати професійно-технічну підготовку або сприяти професійно-технічній підготовці всіх осіб, включаючи осіб з інвалідністю, а також створити умови для доступу до вищої технічної та університетської освіти виключно на основі особистих здібностей;
2. започаткувати систему виробничого навчання та інші регулярні програми професійної підготовки підлітків – хлопців та дівчат – з їхніх різних професій або сприяти функціонуванню такої системи;
3. започаткувати або заохочувати, у разі необхідності:
  - a. належні та легкодоступні програми професійної підготовки повнолітніх працівників;
  - b. спеціальні програми перепідготовки повнолітніх працівників, необхідність в яких виникає внаслідок технологічного прогресу або нових тенденцій у сфері зайнятості;
4. започаткувати або заохочувати, у разі необхідності, спеціальні програми перепідготовки та реінтеграції осіб, які є безробітними протягом тривалого часу;
5. заохочувати повне використання існуючих програм шляхом вжиття таких належних заходів, як:
  - a. зменшення або скасування будь-яких внесків або зборів;
  - b. надання у відповідних випадках фінансової допомоги;
  - c. зарахування до нормованих робочих годин часу, витраченого працівником на вимогу його роботодавця на додаткову професійну підготовку без відриву від виробництва;
  - d. забезпечення шляхом адекватного контролю, після консультацій з організаціями роботодавців і працівників, ефективності виробничого навчання та інших програм професійної підготовки молодих працівників і у цілому належного захисту молодих працівників.

Стаття 11 – Право на охорону здоров'я

З метою забезпечення ефективного здійснення права на охорону здоров'я Сторони зобов'язуються самостійно або у співробітництві з громадськими чи приватними організаціями вживати відповідних заходів для того, щоб, серед іншого:

1. усунути, у міру можливості, причини слабого здоров'я;

2. забезпечити діяльність консультативно-просвітницьких служб, які сприяли б поліпшенню здоров'я і підвищенню особистої відповідальності у питаннях здоров'я;
3. запобігати, у міру можливості, епідемічним, ендемічним та іншим захворюванням, а також нещасним випадкам.

Стаття 12 – Право на соціальне забезпечення

З метою забезпечення ефективного здійснення права на соціальне забезпечення Сторони зобов'язуються:

1. започаткувати систему соціального забезпечення або підтримувати її функціонування.
2. підтримувати систему соціального забезпечення на задовільному рівні, принаймні на такому, який дорівнює рівню, необхідному для ратифікації Європейського кодексу соціального забезпечення;
3. докладати зусиль для поступового піднесення системи соціального забезпечення на більш високий рівень;
4. вживати заходів шляхом укладання відповідних двосторонніх і багатосторонніх угод або в інший спосіб і відповідно до умов, визначених у таких угодах, для забезпечення:
  - a. рівності між їхніми власними громадянами та громадянами інших Сторін у тому, що стосується прав на соціальне забезпечення, включаючи збереження пільг, які надаються законодавством про соціальне забезпечення, незалежно від пересування захищених осіб по територіях держав Сторін;
  - b. надання, збереження та поновлення прав на соціальне забезпечення такими засобами, як сумарний залік періодів страхування або роботи, що були здійснені за законодавством кожної зі Сторін.

Стаття 13 – Право на соціальну та медичну допомогу

З метою забезпечення ефективного здійснення права на соціальну та медичну допомогу Сторони зобов'язуються:

1. забезпечити, щоб будь-якій малозабезпеченій особі, яка неспроможна отримати достатніх коштів своїми власними зусиллями або з інших джерел, зокрема за рахунок допомоги по соціальному забезпеченню, надавалась належна допомога, а у разі захворювання забезпечувався догляд, якого вимагає стан її здоров'я;
2. забезпечити, щоб політичні або соціальні права осіб, які отримують таку допомогу, на цій підставі не обмежувалися;
3. передбачити, що кожна людина може отримувати у відповідних державних чи приватних службах такі поради та персональну допомогу, які можуть

бути необхідними для запобігання виникненню особистого або сімейного нужденного становища, для його подолання чи полегшення;

4. застосовувати положення пунктів 1, 2 і 3 цієї статті на засадах рівності між своїми громадянами та громадянами інших Сторін, які на законних підставах перебувають на території їхніх держав, відповідно до своїх зобов'язань за Європейською конвенцією про соціальну та медичну допомогу, яка була підписана у Парижі 11 грудня 1953 року.

Стаття 14 – Право на користування послугами соціальних служб

З метою забезпечення ефективного здійснення права на користування послугами соціальних служб Сторони зобов'язуються:

1. сприяти функціонуванню служб або створювати служби, які, завдяки використанню методів соціальної роботи, сприяли б підвищенню добробуту і розвитку як окремих осіб, так і груп осіб у суспільстві, а також їхній адаптації до соціального середовища;
2. заохочувати окремих осіб та добровільні або інші організації до участі у створенні та функціонуванні таких служб.

Стаття 15 – Право осіб з інвалідністю на самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті суспільства

З метою забезпечення особам з інвалідністю, незалежно від їхнього віку та характеру і походження їхньої інвалідності, ефективного здійснення права на самостійність, соціальну інтеграцію та участь у житті суспільства Сторони зобов'язуються, зокрема:

1. вжити необхідних заходів для забезпечення особам з інвалідністю орієнтування, освіти та професійної підготовки, коли це можливо, у межах загальних програм або, коли це видається неможливим, у державних або приватних спеціалізованих закладах;
2. сприяти їхньому доступу до роботи усіма засобами, які можуть заохочувати роботодавців приймати на роботу осіб з інвалідністю і утримувати їх у звичайному виробничому середовищі та пристосовувати умови праці до потреб осіб з інвалідністю, або, коли це видається неможливим у зв'язку з інвалідністю, шляхом облаштування або створення спеціальних робочих місць з урахуванням ступеня інвалідності. У деяких випадках такі заходи можуть вимагати використання спеціалізованих служб працевлаштування та надання допомоги;
3. сприяти їхній всебічній соціальній інтеграції та участі у житті суспільства, зокрема, шляхом вжиття заходів, включаючи технічну допомогу, що спрямовані на усунення перешкод для спілкування і пересування і що надають доступ до транспорту, житла, культурної діяльності і відпочинку.

Стаття 16 – Право сім'ї на соціальний, правовий та економічний захист

З метою забезпечення умов, необхідних для всебічного розвитку сім'ї, яка є головним осередком суспільства, Сторони зобов'язуються сприяти економічному, правовому та соціальному захисту сімейного життя такими засобами, як соціальна допомога та допомога сім'ям з дітьми, фіскальні заходи, надання сім'ям житла, допомога щойно одруженим та інші відповідні засоби.

Стаття 17 – Право дітей та підлітків на соціальний, правовий та економічний захист

З метою забезпечення ефективного здійснення права дітей та підлітків рости в умовах, які сприяють всебічному розвитку їхньої особистості та їхніх фізичних і розумових здібностей, Сторони зобов'язуються самостійно або у співпраці з громадськими і приватними організаціями вживати всіх відповідних і необхідних заходів для:

1. *a.* забезпечення дітям і підліткам, з урахуванням прав і обов'язків їхніх батьків, догляду, допомоги, освіти та підготовки, яких вони потребують, зокрема шляхом створення або забезпечення функціонування закладів і служб, достатніх та адекватних для досягнення цієї мети;
  - b.* захисту дітей та підлітків від недбайливості, насилля або експлуатації;
  - c.* надання захисту та спеціальної допомоги з боку держави дітям і підліткам, які тимчасово або постійно позбавлені допомоги з боку їхніх сімей;
2. забезпечення дітям і підліткам безкоштовної початкової і середньої освіти, а також заохочення до регулярного відвідання школи.

Стаття 18 – Право займатися прибутковою діяльністю на території держав інших Сторін

З метою забезпечення ефективного здійснення права займатися прибутковою діяльністю на території держави будь-якої іншої Сторони, Сторони зобов'язуються:

1. застосовувати чинні правила у дусі ліберальності;
2. спростити існуючі формальності та зменшити або скасувати державне мито й інші збори, які сплачуються іноземними робітниками або їхніми роботодавцями;
3. лібералізувати в односторонньому порядку або колективно правила, які регулюють працю іноземних робітників;

а також визнають:

4. право своїх громадян залишати свою країну для того, щоб займатися прибутковою діяльністю на території держав інших Сторін.

Стаття 19 – Право трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей на захист і допомогу

З метою забезпечення ефективного здійснення права трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей на захист і допомогу на території держави будь-якої іншої Сторони, Сторони зобов'язуються:

1. підтримувати або забезпечувати функціонування відповідних і безкоштовних служб, які надавали б таким робітникам допомогу, зокрема в одержанні точної інформації, а також вживати в межах національних законів і правил усіх відповідних заходів для запобігання дезінформації щодо еміграції та імміграції;
2. вживати в межах своєї юрисдикції відповідних заходів для сприяння від'їзду, переїзду та прийому таких робітників і членів їхніх сімей, а також забезпечувати в межах своєї юрисдикції під час їхнього переїзду відповідні санітарні та медичні послуги і належні гігієнічні умови;
3. сприяти, у разі необхідності, співробітництву між державними і приватними соціальними службами у країнах еміграції та імміграції;
4. забезпечувати таким робітникам, коли вони перебувають на території їхніх держав на законних підставах, якщо такі питання регулюються законами або правилами чи підлягають контролю з боку адміністративних властей, режим не менш сприятливий, ніж режим, який надається їхнім власним громадянам у тому, що стосується таких питань:
  - a. винагорода та інші умови прийняття на роботу і праці;
  - b. членство у профспілках та користування пільгами колективних договорів;
  - c. житло;
5. забезпечувати таким робітникам, коли вони перебувають на території їхніх держав на законних підставах, режим не менш сприятливий, ніж режим, який надається їхнім власним громадянам у тому, що стосується податків, зборів чи внесків, які пов'язані з роботою і стягуються щодо працюючих осіб;
6. сприяти, у міру можливості, об'єднанню сім'ї іноземного робітника, який має дозвіл перебувати на відповідній території;
7. забезпечувати таким робітникам, коли вони перебувають на території їхніх держав на законних підставах, режим не менш сприятливий, ніж режим, який надається їхнім власним громадянам у тому, що стосується судочинства з питань, згаданих у цій статті;
8. забезпечити, щоб такі робітники, коли вони мешкають на території їхніх держав на законних підставах, не висилалися, якщо вони не загрожують національній безпеці або не зашкоджують державним інтересам чи суспільній моралі;
9. дозволяти переказувати в обсягах, передбачених законом, такі частини доходів і заощаджень трудящих-мігрантів, які останні можуть забажати;

10. поширити захист і допомогу, передбачені у цій статті, на мігрантів, які займаються самостійною підприємницькою діяльністю, у такому обсязі, в якому зазначені положення можуть застосовуватися;
11. сприяти викладанню національної мови приймаючої держави або, якщо їх декілька, однієї з цих мов трудящим-мігрантам і членам їхніх сімей;
12. сприяти, у міру можливості, викладанню рідної мови трудящих-мігрантів їхнім дітям.

Стаття 20 – Право на рівні можливості та рівне ставлення у вирішенні питань щодо працевлаштування та професії без дискримінації за ознакою статі

З метою забезпечення ефективного здійснення права на рівні можливості та рівне ставлення у вирішенні питань щодо працевлаштування та професії без дискримінації за ознакою статі Сторони зобов'язуються визнавати це право і вживати відповідних заходів для забезпечення його застосування або для сприяння його застосуванню у таких галузях:

- a. працевлаштування, захист від звільнення та професійна реінтеграція;
- b. професійна орієнтація, підготовка, перепідготовка та перекваліфікація;
- c. умови працевлаштування і праці, включаючи винагороду;
- d. професійний ріст, включаючи просування по службі.

Стаття 21 – Право на інформацію та консультації

З метою забезпечення ефективного здійснення права працівників отримувати інформацію і консультації на підприємстві Сторони зобов'язуються вживати заходів або заохочувати заходи, які надають можливість працівникам або їхнім представникам згідно з національним законодавством і практикою:

- a. отримувати регулярно або у належний час і у зрозумілий спосіб інформацію про економічний і фінансовий стан підприємства, на якому вони працюють, при тому розумінні, що деяку інформацію може бути заборонено для розголошення або віднесено до розряду конфіденційної, якщо її оприлюднення може завдати шкоди підприємству; і
- b. отримувати своєчасно консультації щодо запропонованих рішень, які можуть суттєво вплинути на інтереси працівників, особливо щодо тих рішень, які можуть серйозно впливати на наявність робочих місць на підприємстві.

Стаття 22 – Право брати участь у визначенні та поліпшенні умов праці та виробничого середовища

З метою забезпечення ефективного здійснення права працівників брати участь у визначенні та поліпшенні умов праці та виробничого середовища на підприємстві

Сторони зобов'язуються вживати заходів або заохочувати заходи, які надають можливість працівникам або їхнім представникам згідно з національними законодавством і практикою сприяти:

- a. визначенню і поліпшенню умов праці, організації праці, а також виробничого середовища;
- b. охороні здоров'я та праці на підприємстві;
- c. організації соціальних і соціально-культурних послуг і заходів на підприємстві;
- d. нагляду за дотриманням нормативних положень, що регулюють ці питання.

Стаття 23 – Право осіб похилого віку на соціальний захист

З метою забезпечення ефективного здійснення права осіб похилого віку на соціальний захист Сторони зобов'язуються, самостійно або у співробітництві з громадськими чи приватними організаціями, вживати відповідних заходів або заохочувати відповідні заходи, зокрема, для:

- надання особам похилого віку можливості якомога довше залишатися повноцінними членами суспільства, шляхом:
  - a. забезпечення достатніх ресурсів, які дозволяють їм жити на задовільному рівні і брати активну участь у суспільному, соціальному і культурному житті;
  - b. забезпечення інформації про послуги і програми, які існують для осіб похилого віку, а також про можливості їхнього використання такими особами;
- надання особам похилого віку можливості вільно обирати спосіб свого життя і незалежно жити у знайомому для них оточенні так довго, як вони забажають і зможуть, шляхом:
  - a. забезпечення житла, пристосованого до їхніх потреб і стану здоров'я, або шляхом надання належної допомоги для реконструкції їхнього житла;
  - b. забезпечення медичного обслуговування та послуг, яких вимагає їхній стан здоров'я;
- забезпечення особам похилого віку, які проживають у будинках для престарілих, гарантій надання належної допомоги із повагою до їхнього особистого життя і гарантій участі у прийнятті рішень, що стосуються умов життя у їхньому будинку для престарілих.

Стаття 24 – Право на захист у випадках звільнення

З метою забезпечення ефективного здійснення права працівників на захист у випадках звільнення Сторони зобов'язуються визнати:

- a. право всіх працівників не бути звільненими без поважних причин для такого звільнення, пов'язаних з їхньою працездатністю чи поведінкою, або поточними потребами підприємства, установи чи служби;
- b. право працівників, звільнених без поважної причини, на належну компенсацію або іншу відповідну допомогу.

З цією метою Сторони зобов'язуються забезпечити, щоб кожен працівник, який вважає себе звільненим без поважної причини, мав право на оскарження в неупередженому органі.

Стаття 25 – Право працівників на захист їхніх прав у разі банкрутства їхнього роботодавця

З метою забезпечення ефективного здійснення права працівників на захист їхніх прав у разі банкрутства їхнього роботодавця Сторони зобов'язуються забезпечити, щоб права працівників, що випливають з трудових договорів або трудових відносин, гарантувалися тією чи іншою установою-гарантом або будь-яким іншим ефективним засобом захисту.

Стаття 26 – Право на гідне ставлення на роботі

З метою забезпечення ефективного здійснення права всіх працівників на захист їхньої гідності на роботі Сторони зобов'язуються, консультуючись з організаціями роботодавців і працівників:

1. поглиблювати поінформованість, поширювати інформацію про сексуальні домагання на робочому місці або у зв'язку з виконанням роботи, сприяти запобіганню таким домаганням і вживати всіх відповідних заходів для захисту працівників від такої поведінки;
2. поглиблювати поінформованість, поширювати інформацію про систематичні непорядні або явно негативні та образливі дії щодо окремих працівників на робочому місці або у зв'язку з виконанням роботи, сприяти запобіганню таким діям і вживати всіх відповідних заходів для захисту працівників від такої поведінки.

Стаття 27 – Право працівників із сімейними обов'язками на рівні можливості та рівне ставлення до них

З метою забезпечення здійснення права працюючих чоловіків та жінок із сімейними обов'язками на рівні можливості та рівне ставлення до них, а також між такими працівниками та іншими працівниками Сторони зобов'язуються:

1. вживати належних заходів для того, щоб:
  - a. працівники із сімейними обов'язками мали можливість влаштуватися на роботу і працювати, а також повертатися до роботи після відсутності,

зумовленої такими обов'язками, включаючи заходи у галузі професійного орієнтування та підготовки;

- b. враховувати їхні потреби у тому, що стосується умов прийняття на роботу та соціального забезпечення;
  - c. створити або розширити мережу державних чи приватних служб, зокрема закладів по догляду за дитиною удень та інших форм догляду за дитиною;
2. забезпечити обом батькам можливість отримувати в період після відпустки по вагітності та пологах відпустку по догляду за дитиною, тривалість та умови якої мають визначитися національним законодавством, колективними договорами або практикою;
  3. забезпечити, щоб сімейні обов'язки як такі не були поважною причиною для звільнення.

Стаття 28 – Право представників працівників на захист на підприємстві та умови, які мають створюватися для них

З метою забезпечення ефективного здійснення права представників працівників на виконання ними своїх обов'язків Сторони зобов'язуються забезпечити, щоб на підприємстві:

- a. вони мали ефективний захист від дій, що завдають їм шкоди, включаючи звільнення на підставі їхнього статусу або діяльності в якості представників працівників на підприємстві;
- b. їм створювалися такі умови, які можуть бути необхідними для швидкого та ефективного виконання ними своїх обов'язків, з урахуванням системи виробничих відносин країни та потреб, розмірів і можливостей відповідного підприємства.

Стаття 29 – Право на інформацію та консультації під час колективного звільнення

З метою забезпечення ефективного здійснення права працівників отримувати інформацію та консультації у випадках колективного звільнення Сторони зобов'язуються забезпечити, щоб роботодавці до такого колективного звільнення завчасно інформували і консультували представників працівників щодо шляхів і засобів запобігання колективному звільненню або обмеження кількості звільнюваних осіб і пом'якшення наслідків звільнення, наприклад шляхом вжиття соціальних заходів, спрямованих, зокрема, на надання відповідним працівникам допомоги у працевлаштуванні або перепідготовці.

Стаття 30 – Право на захист від бідності та соціального відчуження

З метою забезпечення ефективного здійснення права на захист від бідності та соціального відчуження Сторони зобов'язуються:

- a. у рамках загального та узгодженого підходу вживати заходів для надання особам, що живуть або можуть опинитися в ситуації соціального відчуження або бідності, а також членам їхніх сімей, ефективного доступу, зокрема, до роботи, житла, професійної підготовки, освіти, культури і соціальної та медичної допомоги;
- b. переглядати ці заходи з метою їхнього коригування у разі необхідності.

Стаття 31 – Право на житло

З метою забезпечення ефективного здійснення права на житло Сторони зобов'язуються вживати заходів, спрямованих на:

1. сприяння доступові до житла належного рівня;
2. запобігання бездомності та її скорочення з метою її поступової ліквідації;
3. встановлення на житло цін, доступних для малозабезпечених осіб.

Частина III

Стаття А – Зобов'язання

1. З урахуванням положень нижченаведеної статті В кожна Сторона зобов'язується:
  - a. вважати частину I цієї Хартії декларацією цілей, до здійснення яких вона прагнутиме всіма відповідними засобами, як зазначено у вступному пункті частини I;
  - b. вважати для себе обов'язковими принаймні шість із таких дев'яти статей частини II цієї Хартії: статей 1, 5, 6, 7, 12, 13, 16, 19 і 20;
  - c. вважати обов'язковими для себе додаткову кількість статей або позначених цифрами пунктів частини II Хартії, які вона може визначити, за умови, що загальна кількість статей або позначених цифрами пунктів, які вона вважає обов'язковими для себе, становить не менше 16 статей або 63 позначених цифрами пунктів.
2. Статті або пункти, визначені згідно з підпунктами b) і c) пункту 1 цієї статті, повідомляються Генеральному секретарю Ради Європи під час здачі на зберігання ратифікаційної грамоти або документа про прийняття чи затвердження.
3. Будь-яка Сторона в подальшому у повідомленні на ім'я Генерального секретаря може заявити про те, що вона вважає обов'язковими для себе будь-які

статті або позначені цифрами пункти частини II Хартії, які вона ще не прийняла згідно з умовами пункту 1 цієї статті. Такі взяті у подальшому зобов'язання вважаються невід'ємною частиною ратифікації, прийняття чи затвердження і набувають такої ж чинності з першого дня місяця, що настає після закінчення одномісячного періоду від дати отримання відповідного повідомлення.

4. Кожна Сторона забезпечує функціонування системи інспекції праці, що відповідає національним умовам.

Стаття В – Відношення до Європейської соціальної хартії та Додаткового протоколу 1988 року

1. Жодна Договірна Сторона Європейської соціальної хартії або Сторона Додаткового протоколу від 5 травня 1988 року не може ратифікувати, прийняти або затвердити цю Хартію, якщо вона не вважає обов'язковими для себе принаймні ті положення, які відповідають положенням Європейської соціальної хартії та, у відповідних випадках, Додаткового протоколу, що були для неї обов'язковими.
2. Прийняття зобов'язань за будь-яким положенням цієї Хартії від дати набуття чинності цими зобов'язаннями для відповідної Сторони припиняє застосування до цієї Сторони відповідного положення Європейської соціальної хартії та, у відповідних випадках, Додаткового протоколу до неї 1988 року, якщо ця Сторона є учасницею першого з цих документів чи обох документів.

Частина IV

Стаття С – Нагляд за виконанням зобов'язань, які містяться у цій Хартії

Виконання правових зобов'язань, які містяться у цій Хартії, підлягає такому самому наглядові, як Європейська соціальна хартія.

Процедура нагляду викладена в частині IV Хартії 1961 року, що наводиться нижче, з поправками, внесеними Туринським протоколом 1991 року:

«Стаття 21 – Доповідь стосовно прийнятих положень

Договірні Сторони надсилають Генеральному секретарю Ради Європи з дворічним інтервалом доповідь у формі, яка визначається Комітетом міністрів, щодо застосування таких положень частини II Хартії, які вони прийняли.

Стаття 22 – Доповідь стосовно положень, які не були прийняті

Договірні Сторони надсилають Генеральному секретарю через відповідні проміжки часу на прохання Комітету міністрів, доповіді, що стосуються положення частини II Хартії, які вони не прийняли під час ратифікації або схвалення чи у подальших повідомленнях. Комітет міністрів визначає, щодо яких положень повинні надсилатися такі доповіді, а також їх форми.

Стаття 23 – Відправлення копій доповідей і коментарів

1. Надсилаючи Генеральному секретарю доповідь згідно зі статтями 21 і 22, кожна Договірна Сторона надає копію цієї доповіді тим своїм національним організаціям, що є членами міжнародних організацій роботодавців і профспілок, яким запропоновано відповідно до пункту 2 статті 27 бути представленими на засіданнях Урядового комітету. Ці організації надсилають Генеральному секретарю будьякі коментарі до доповідей Договірних Сторін. Генеральний секретар надає копію цих коментарів відповідним Договірним Сторонам, які можуть дати на них відповідь.
2. Генеральний секретар надсилає копію доповідей Договірних Сторін міжнародним неурядовим організаціям, які мають консультативний статус при Раді Європи і особливу компетенцію в питаннях, що регулюються цією Хартією.
3. Доповіді та коментарі, згадані в статтях 21, 22 і в цій статті, надаються для публічного ознайомлення на відповідний запит.

Стаття 24 – Розгляд доповідей

1. Доповіді, надіслані Генеральному секретарю відповідно до статей 21 і 22, розглядаються Комітетом незалежних експертів, утвореним згідно зі статтею 25. Комітету подаються також на розгляд будь-які коментарі, надіслані Генеральному секретарю відповідно до пункту 1 статті 23. Після завершення свого розгляду Комітет незалежних експертів складає доповідь, яка містить його висновки.
2. Що стосується доповідей, згаданих у статті 21, Комітет незалежних експертів з правової точки зору оцінює відповідність національних законодавств та практики зобов'язанням відповідних Договірних Сторін, що впливають із Хартії.
3. Комітет незалежних експертів¹ може звертатися безпосередньо до Договірних Сторін із запитом про надання додаткових пояснень та інформації. У зв'язку з цим Комітет незалежних експертів¹ може також, у разі необхідності, провести засідання з представниками Договірної Сторони або на свою власну ініціативу, або на прохання відповідної Договірної Сторони. Інформація про це надається організаціям, згаданим у пункті 1 статті 23.
4. Висновки Комітету незалежних експертів¹ оприлюднюються і надсилаються Генеральним секретарем Урядовому комітету, Парламентській асамблеї і організаціям, згаданим у пункті 1 статті 23 і пункті 2 статті 27.

Стаття 25 – Комітет незалежних експертів [Європейський комітет з соціальних прав]¹

1. До складу Комітету незалежних експертів¹ входить не менше дев'яти членів², що обираються Парламентською асамблеєю³ більшістю поданих голосів із списку висунутих Договірними Сторонами експертів, які відзначаються

1. З 1998 року Комітет називають «Європейським комітетом з соціальних прав».

2. Відповідно до рішення Комітету міністрів, Європейський комітет з соціальних прав складається з п'ятнадцяти членів.

3. Це єдине положення Туринського протоколу, яке до цього часу не застосовується. Члени Європейського комітету з соціальних прав обираються Комітетом міністрів.

найвищою сумлінністю і мають визнаний авторитет у галузі національних і міжнародних соціальних питань. Точна кількість членів Комітету визначається Комітетом міністрів.

2. Члени Комітету обираються на шість років. Вони можуть бути переобрані один раз.
3. Член Комітету незалежних експертів, обраний для заміщення члена, строк повноважень якого не минув, обіймає посаду протягом решти частини строку повноважень свого попередника.
4. Члени Комітету засідають в ньому в своїй особистій якості. Упродовж їхнього строку повноважень вони не можуть виконувати жодні функції, які є несумісними з вимогами незалежності, неупередженості та незайнятості, притаманними їхній посаді.

Стаття 26 – Участь Міжнародної організації праці

Міжнародній організації праці пропонується призначити представника із правом дорадчого голосу для участі в роботі Комітету експертів.

Стаття 27 – Урядовий комітет

1. *Доповіді Договірних сторін, коментарі та інформація, надіслані відповідно до пункту 1 статті 23 і пункту 3 статті 24, а також доповіді Комітету незалежних експертів подаються на розгляд Урядовому комітету.*
2. *До складу Комітету входить по одному представнику від кожної з Договірних сторін. Комітет пропонує не більше ніж двом міжнародним організаціям роботодавців і не більше ніж двом міжнародним профспілковим організаціям, щоб направити спостерігачів з правом дорадчого голосу на його засідання. Крім того, він може консультиватися з представниками міжнародних неурядових організацій, що мають консультативний статус при Раді Європи і особливу компетенцію в питаннях, що регулюються цією Хартією.*
3. *Урядовий комітет готує рішення Комітету міністрів. Зокрема, в контексті доповідей Комітету незалежних експертів і Договірних сторін, він визначає, обґрунтовуючи свій вибір, виходячи з міркувань політики у соціальній, економічній та інших сферах, ситуації, які повинні, на його думку, бути предметом рекомендацій для відповідної Договірної Сторони згідно з статтею 28 Хартії. Він надає Комітету міністрів доповідь, яка оприлюднюється.*
4. *На підставі своїх висновків про виконання Соціальної хартії в цілому Урядовий комітет може вносити Комітету міністрів пропозиції щодо проведення досліджень з соціальних питань і щодо статей Хартії, які могли б підлягати оновленню.*

Стаття 28 – Комітет міністрів

1. *Комітет міністрів на підставі доповіді Урядового комітету приймає більшістю в дві третини голосів голосуючих Договірних сторін з правом голосу, рішення, що охоплює весь цикл нагляду і містить окремі рекомендації для відповідних Договірних сторін.*
2. *З урахуванням пропозицій, внесених Урядовим комітетом відповідно до пункту 4 статті 27, Комітет міністрів приймає такі рішення, які він вважає необхідними.*

Стаття 29 – Парламентська Асамблея

Генеральний секретар Ради Європи надсилає Парламентській асамблеї для обговорення на періодичних пленарних засіданнях доповіді Комітету незалежних експертів⁴ і Урядового комітету, а також рішення Комітету міністрів.»

Стаття D – Колективні скарги

1. Положення Додаткового протоколу до Європейської соціальної хартії, який передбачає систему колективного оскарження, застосовуються до зобов'язань за цією Хартією щодо держав, які ратифікували зазначений Протокол.
2. Будь-яка держава, яка не є учасницею Додаткового протоколу до Європейської соціальної хартії, який передбачає систему колективного оскарження, може під час здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або документа про прийняття чи затвердження цієї Хартії або у будь-який інший час після цього заявити у повідомленні на ім'я Генерального секретаря Ради Європи про те, що вона погоджується на здійснення нагляду за виконанням її зобов'язань, що випливають з цієї Хартії, відповідно до процедури, передбаченої у зазначеному Протоколі.

Процедура колективних скарг викладена в Додатковому протоколі до Хартії 1995 року, текст якого наводиться нижче:

«Стаття 1

Договірні Сторони цього Протоколу визнають право наступних організацій подавати скарги, що заявляють про незадовільне застосування Хартії:

- а. міжнародні організації роботодавців і профспілки, які зазначені в пункті 2 статті 27 Хартії;*
- б. інші міжнародні неурядові організації, які мають консультативний статус при Раді Європи і включені в список, складений для цієї мети Урядовим комітетом;*
- в. представницькі національні організації роботодавців і профспілки в межах юрисдикції Договірної Сторони, на яку вони подали скаргу.*

Стаття 2

- 1. Будь-яка Договірна держава, коли вона висловлює свою згоду на обов'язковість для неї цього Протоколу, відповідно до положень статті 13 або в будь-який момент після цього, може також заявити, що вона визнає право будь-якої іншої представницької національної неурядової організації в межах її юрисдикції, яка володіє особливою компетенцією в питаннях, які регулюються Хартією, подавати скарги на неї.*
- 2. Такі заяви можуть робитися на певний строк.*
- 3. Заяви здаються на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи, який передає їх копії Договірним Сторонам і опубліковує їх.*

4. З 1998 року Комітет називають «Європейським комітетом з соціальних прав».

Стаття 3

Міжнародні неурядові організації та національні неурядові організації, зазначені в статтях 1.b і 2, можуть подавати скарги відповідно до процедури, передбаченої вищезазначеними положеннями тільки з тих питань, щодо яких була визнана їхня особлива компетенція.

Стаття 4

Скарга подається у письмовій формі, посилається на положення Хартії, прийнятого відповідною Договірною Стороною, і вказує, щодо чого остання не забезпечила задовільне застосування цього положення.

Стаття 5

Будь-яка скарга надсилається на ім'я Генерального секретаря, який підтверджує її отримання, повідомляє про неї відповідну Договірну Сторону і негайно передає її Комітету незалежних експертів⁵.

Стаття 6

Комітет незалежних експертів¹ може звернутись до відповідної Договірної Сторони та організації, яка подала скаргу, із проханням надати у встановлений ним термін письмову інформацію і зауваження щодо прийнятності скарги.

Стаття 7

1. Якщо Комітет незалежних експертів¹ вирішить, що скарга є прийнятною, він повідомляє про це Договірні Сторони Хартії через Генерального секретаря. Комітет звертається до відповідної Договірної Сторони та організації, яка подала скаргу, з проханням надати протягом встановленого терміну всі відповідні письмові пояснення чи інформацію, а також просить інші Договірні Сторони цього Протоколу протягом цього самого терміну надати власні коментарі.
2. Якщо скарга була подана національною організацією роботодавців або профспілкою, або іншою національною або міжнародною неурядовою організацією, Комітет незалежних експертів¹ повідомляє міжнародні організації роботодавців чи профспілки, згадані в пункті 2 статті 27 Хартії, через Генерального секретаря, і пропонує їм подати свої зауваження в встановлений ним термін.
3. На підставі пояснень, інформації чи зауважень, поданих відповідно до пунктів 1 і 2 вище, відповідна Договірна Сторона та організація, яка подала скаргу, можуть у встановлений Комітетом незалежних експертів термін надати будь-яку додаткову письмову інформацію або зауваження.
4. Під час розгляду скарги Комітет незалежних експертів¹ може провести слухання за участю представників сторін.

Стаття 8

1. Комітет незалежних експертів¹ складає доповідь, в якій зазначає заходи, вжиті для розгляду скарги, і викладає свої висновки щодо забезпечення чи незабезпечення відповідною Договірною Стороною задовільного застосування положення Хартії, зазначеного в скарзі.

5. 3 1998 року Комітет називають «Європейським комітетом з соціальних прав».

2. Ця доповідь направляється до Комітету міністрів. Вона також надсилається організації, яка подала скаргу, і Договірним Сторонам Хартії, які не мають права опублікувати її.

Доповідь надсилається в Парламентську асамблею і оприлюднюється одночасно з рішенням, згаданим в статті 9, або не пізніше, ніж через чотири місяці після її подання до Комітету міністрів.

Стаття 9

1. На підставі доповіді Комітету незалежних експертів¹ Комітет міністрів ухвалює рішення більшістю голосів. Якщо Комітет незалежних експертів¹ доходить висновку, що Хартія не застосовується задовільним чином, Комітет міністрів більшістю в дві третини голосів представників, що голосують, ухвалює рекомендацію відповідній Договірній Стороні. В обох випадках право голосувати мають тільки Договірні Сторони Хартії.
2. На прохання відповідної Договірної Сторони Комітет міністрів більшістю у дві третини голосів Договірних Сторін може прийняти рішення про проведення консультацій з Урядовим комітетом, якщо у доповіді Комітету незалежних експертів піднімаються нові питання.

Стаття 10

Відповідна Договірна Сторона надає інформацію про заходи, вжиті нею для виконання рекомендації Комітету міністрів, в наступній доповіді, яка надається Генеральному секретарю відповідно до статті 21 Хартії.

Стаття 11

Статті 1-10 цього Протоколу застосовуються також до статей частини II першого Додаткового протоколу до Хартії щодо Держав – Учасниць того Протоколу в обсязі, в якому ці статті були прийняті.

Стаття 12

Держави – Учасниці цього Протоколу вважають, що перший пункт додатку до Хартії, що стосується частини III, свідчить про наступне: «Встановлюється, що Хартія містить правові зобов'язання міжнародного характеру, виконання яких підлягає виключно нагляду, передбаченому в частині IV Хартії і в положеннях цього Протоколу».

Частина V

Стаття E – Заборона дискримінації

Здійснення прав, передбачених цією Хартією, забезпечується без будь-якої дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного або соціального походження, стану здоров'я, належності до національної меншини, народження або інших обставин.

Стаття F – Відступи від зобов'язань під час війни або надзвичайного стану в державі

1. Під час війни або іншого надзвичайного стану в державі, який загрожує життю нації, будь-яка Сторона може вжити заходів, які відступають від її зобов'язань за цією Хартією, виключно в тих межах, які зумовлені гостротою становища, якщо такі заходи не суперечать її іншим зобов'язанням за міжнародним правом.
2. Будь-яка Сторона, яка скористається цим правом відступу від своїх зобов'язань, у розумні строки повною мірою інформує Генерального секретаря Ради Європи про вжиті нею заходи і про причини їхнього вжиття. Вона також інформує Генерального секретаря про те, коли такі заходи були припинені і з якого часу положення Хартії, які вона прийняла, знову повністю виконуються.

Стаття G – Обмеження

1. Ефективне втілення в життя прав і принципів, зазначених у частині I, та їхнє ефективне здійснення відповідно до частини II не підлягають жодним обмеженням, за винятком тих, які передбачені цими частинами і тих, які встановлені законом і необхідні в демократичному суспільстві для захисту прав і свобод інших людей або для захисту державних інтересів, національної безпеки, здоров'я людей чи моралі.
2. Обмеження, які дозволяються згідно з цією Хартією щодо зазначених у ній прав і зобов'язань, застосовуються тільки з метою, з якою вони передбачені.

Стаття H – Хартія і внутрішньодержавне право чи міжнародні угоди

Положення цієї Хартії не зашкоджують положенням внутрішньодержавного права чи будь-яких двосторонніх або багатосторонніх договорів, конвенцій чи угод, які вже набули або можуть набути чинності і за якими захищеним особам може надаватися більш сприятливий режим.

Стаття I – Виконання взятих зобов'язань

1. Без шкоди для методів виконання зобов'язань, передбачених у цих статтях, відповідні положення статей 1-31 частини II цієї Хартії виконуються за допомогою:
  - a. законів або правил;
  - b. угод між роботодавцями чи організаціями роботодавців та організаціями працівників;
  - c. поєднання цих двох методів;
  - d. інших відповідних засобів.

2. Вважається, що зобов'язання, які випливають з положень пунктів 1, 2, 3, 4, 5 і 7 статті 2, пунктів 4, 6, і 7 статті 7, пунктів 1, 2, 3 і 5 статті 10 та статей 21 і 22 частини II цієї Хартії, виконуються, якщо ці положення застосовуються згідно з пунктом 1 цієї статті до переважної більшості відповідних працівників.

Стаття J – Зміни та доповнення

1. Будь-які зміни або доповнення до частин I та II цієї Хартії, спрямовані на розширення кола прав, гарантованих цією Хартією, а також будь-які зміни або доповнення до частин III-VI, запропоновані тією чи іншою Стороною або Урядовим комітетом, подаються Генеральному секретарю Ради Європи і надсилаються Генеральним секретарем Сторонам цієї Хартії.
2. Будь-які зміни або доповнення, запропоновані відповідно до положень попереднього пункту, розглядаються Урядовим комітетом, який подає ухвалений текст Комітету Міністрів на затвердження після консультацій з Парламентською Асамблеєю. Після затвердження Комітетом Міністрів, текст зміни або доповнення надсилається Сторонам для прийняття.
3. Будь-які зміни або доповнення до частин I і частини II цієї Хартії набувають чинності для тих Сторін, які їх прийняли, у перший день місяця, що настає після закінчення одномісячного періоду від дати, на яку три Сторони поінформували Генерального секретаря про їхнє прийняття.

Для будь-якої Сторони, яка приймає зміни або доповнення після набуття ними, зміна або доповнення набувають чинності у перший день місяця, що настає після закінчення одномісячного періоду від дати, на яку ця Сторона поінформувала Генерального секретаря про їхнє прийняття.

4. Будь-які зміни або доповнення до частин III-VI цієї Хартії набувають чинності у перший день місяця, що настає після закінчення одномісячного періоду від дати, на яку всі Сторони поінформували Генерального секретаря про їхнє прийняття.

Частина VI

Стаття K – Підписання, ратифікація та набуття чинності

1. Ця Хартія відкрита для підписання державами – членами Ради Європи. Вона підлягає ратифікації, прийняттю або затвердженню. Ратифікаційні грамоти або документи про прийняття чи затвердження здаються на зберігання Генеральному секретареві Ради Європи.
2. Хартія набуває чинності у перший день місяця, що настає після закінчення одномісячного періоду від дати, на яку три держави – члени Ради Європи висловили свою згоду на обов'язковість для них цієї Хартії відповідно до попереднього пункту.
3. Для будь-якої держави-члена, яка висловить свою згоду на обов'язковість для неї цієї Хартії після набуття нею чинності, Хартія набуває чинності у

перший день місяця, що настає після закінчення одномісячного періоду від дати здачі на зберігання ратифікаційної грамоти або документа про прийняття чи затвердження.

Стаття L – Територіальне застосування

1. Дія цієї Хартії поширюється на територію метрополії кожної Сторони. Кожна Сторона, яка підписала цю Хартію, під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або документа про прийняття чи затвердження, може визначити у заяві на ім'я Генерального секретаря Ради Європи територію, яка для цілей цієї статті вважається територією її метрополії.
2. Будь-яка Сторона, яка підписала цю Хартію, під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або документа про прийняття чи затвердження або в будь-який інший час після цього може заявити у повідомленні на ім'я Генерального секретаря Ради Європи про поширення дії Хартії цілком або частково на визначену в цій заяві територію (території), яка не входить до складу метрополії і за міжнародні відносини якої вона відповідає або за яку вона несе міжнародну відповідальність. У такій заяві Сторона зазначає статті або пункти частини II Хартії, які вона визнає обов'язковими стосовно територій, зазначених у заяві.
3. Дія Хартії поширюється на територію (території), зазначену у вищезгаданій заяві, починаючи з першого дня місяця, що настає після закінчення одномісячного періоду від дати отримання повідомлення про таку заяву Генеральним секретарем.
4. Будь-яка Сторона у подальшому може заявити у повідомленні на ім'я Генерального секретаря Ради Європи про те, що стосовно однієї чи більше з тих територій, на які дію Хартії було поширено згідно з пунктом 2 цієї статті, вона визнає обов'язковими будь-які статті або позначені цифрами пункти, які вона ще не прийняла стосовно цієї території (територій). Такі взяті у подальшому зобов'язання вважаються складовою частиною первісної заяви щодо відповідної території і набувають такої ж чинності з першого дня місяця, що настає після закінчення одномісячного періоду від дати отримання такого повідомлення Генеральним секретарем.

Стаття M – Денонсація

1. Будь-яка Сторона може денонсувати цю Хартію тільки після закінчення п'ятирічного періоду від дати, на яку Хартія набула для неї чинності, або після закінчення будь-якого наступного дворічного періоду і у будь-якому разі через шість місяців після дати повідомлення Генерального секретаря Ради Європи у письмовій формі про свій намір денонсувати Хартію. Генеральний секретар надсилає відповідну інформацію іншим Сторонам.
2. Будь-яка Сторона може відповідно до положень попереднього пункту денонсувати будь-яку прийняту нею статтю або будь-який прийнятий нею пункт частини II Хартії, якщо кількість статей або пунктів, які ця Сторона визнала обов'язковими для себе, становить не менше 16 статей та 63 пунктів,

і якщо ці статті або пункти включають статті, визначені Стороною з числа тих, спеціальне посилання на які міститься у підпункті b) пункту 1 статті А.

3. Будь-яка Сторона на умовах, зазначених у пункті 1 цієї статті, може денонсувати цю Хартію або будь-яку статтю чи будь-який пункт частини II Хартії стосовно будь-якої території, на яку дія Хартії поширюється відповідно до заяви, зробленої згідно з пунктом 2 статті L.

Стаття N – Додаток

Додаток до цієї Хартії становить її невід'ємну частину.

Стаття O – Повідомлення

Генеральний секретар Ради Європи повідомляє держави – члени Ради та Генерального директора Міжнародного бюро праці про:

- a. будь-яке підписання;
- b. заду на зберігання будь-якої ратифікаційної грамоти або документа про прийняття чи затвердження;
- c. будь-яку дату набуття чинності цією Хартією згідно зі статтею K;
- d. будь-яку заяву, зроблену на виконання пунктів 2 і 3 статті А, пунктів 1 і 2 статті D, пункту 2 статті F, пунктів 1, 2, 3 і 4 статті L;
- e. будь-які зміни або доповнення, зроблені відповідно до статті J;
- f. будь-яку денонсацію відповідно до статті M;
- g. будь-який інший акт або повідомлення, які стосуються цієї Хартії.

На посвідчення чого нижчепідписані, належним чином на те уповноважені представники підписали цю переглянута Хартію.

Вчинено у Страсбурзі третього дня травня місяця 1996 року англійською і французькою мовами, причому обидва тексти є однаково автентичними, в одному примірнику, який зберігатиметься в архіві Ради Європи. Генеральний секретар Ради Європи надсилає завірені копії цієї переглянута Хартії кожній державі – члену Ради Європи та Генеральному директору Міжнародного бюро праці.

Додаток до європейської соціальної Хартії (Переглянутої)

Сфера застосування переглянутої Європейської соціальної хартії щодо захищених осіб

1. Без шкоди для пункту 4 статті 12 і пункту 4 статті 13 особи, на яких поширюється дія статей 1-17 і 20-31, включають тільки тих іноземців, які є громадянами інших Сторін та на законних підставах проживають або працюють на території держави відповідної Сторони, при тому розумінні, що ці статті мають тлумачитися в контексті положень статей 18 і 19.

Таке тлумачення не зашкоджує поширенню будь-якою Стороною аналогічних прав на інших осіб.

2. Кожна Сторона надасть біженцям, як вони визначені у Конвенції про статус біженців, підписаній у Женеві 28 липня 1951 року, та у Протоколі від 31 січня 1967 року, які на законних підставах перебувають на території її держави, якомога сприятливіший режим і у будь-якому разі не менш сприятливий, ніж режим, передбачений зобов'язаннями Сторони за зазначеною Конвенцією і будь-якими іншими існуючими міжнародними документами, які можуть застосовуватися до таких біженців.
3. Кожна Сторона надасть особам без громадянства, як вони визначені у Конвенції про статус осіб без громадянства, укладеній у Нью-Йорку 28 вересня 1954 року, які на законних підставах перебувають на території її держави, якомога сприятливіший режим і у будь-якому разі не менш сприятливий, ніж режим, передбачений зобов'язаннями Сторони за зазначеним документом і будь-якими іншими існуючими міжнародними документами, які можуть застосовуватися до таких осіб без громадянства.

Частина I, пункт 18, і Частина II, стаття 18, пункт 1

Встановлюється, що положення цих пунктів не стосуються питання в'їзду на території держав Сторін і не зашкоджують положенням Європейської конвенції про поселення, підписаної у Парижі 13 грудня 1955 року.

Частина II

Стаття 1, пункт 2

Цей пункт не тлумачиться як такий, що забороняє або дозволяє будь-які положення чи будь-яку практику стосовно гарантій збереження прав профспілок.

Стаття 2, пункт 6

Сторони можуть передбачити, що цей пункт не застосовується:

- a. до працівників, які мають трудовий договір або трудові відносини на загальний період, що не перевищує одного місяця, і/або з робочим тижнем, що не перевищує восьми годин;
- b. коли трудовий договір або трудові відносини мають нерегулярний і/або специфічний характер за умови, що у таких випадках його незастосування зумовлюється об'єктивними міркуваннями.

Стаття 3, пункт 4

Встановлюється, що для цілей цього пункту функції, порядок організації та умови функціонування таких служб визначаються національними законами або правилами, колективними договорами або іншими засобами, що відповідають національним умовам.

Стаття 4, пункт 4

Встановлюється, що цей пункт не забороняє негайного звільнення у разі скоєння будь-якого серйозного порушення.

Стаття 4, пункт 5

Встановлюється, що Сторона може взяти на себе зобов'язання за цим пунктом, якщо відрахування із заробітної плати переважної більшості працівників забороняються законом або колективними договорами чи арбітражними рішеннями, за винятком осіб, на яких такі положення не поширюються.

Стаття 6, пункт 4

Встановлюється, що кожна Сторона, у тому, що її стосується, може регулювати законодавчим шляхом здійснення права на страйк за умови, що будь-яке інше можливе обмеження нею цього права може бути виправдане положеннями статті 6.

Стаття 7, пункт 2

Цей пункт не перешкоджає Сторонам передбачити у їхньому законодавстві, що підлітки, які не досягли встановленого мінімального віку, можуть виконувати

роботи, які конче необхідні для їхньої професійної підготовки, коли такі роботи виконуються відповідно до умов, визначених компетентним органом, і вживаються заходи для захисту здоров'я таких підлітків і забезпечення їхньої безпеки.

Стаття 7, пункт 8

Встановлюється, що Сторона може взяти на себе зобов'язання за цим пунктом, якщо вона на виконання суті цього зобов'язання у своєму законодавстві забороняє застосування праці переважної більшості осіб молодше 18 років на роботах у нічний час.

Стаття 8, пункт 2

Цей пункт не тлумачиться як такий, що передбачає категоричну заборону. Винятки можуть бути зроблені, наприклад, у таких випадках:

- a. коли працююча жінка винна у неналежній поведінці, яка виправдовує розірвання трудових відносин;
- b. коли відповідне підприємство припиняє свою діяльність;
- c. коли строк, встановлений трудовим договором, закінчився.

Стаття 12, пункт 4

У вступній частині цього пункту вислів «і відповідно до умов, визначених у таких угодах» означає, серед іншого, що стосовно допомоги, яка надається незалежно від будь-яких страхових внесків, Сторона може вимагати в якості умови надання такої допомоги громадянам інших Сторін закінчення встановленого періоду проживання.

Стаття 13, пункт 4

Уряди, які не є Сторонами Європейської конвенції про соціальну та медичну допомогу, можуть ратифікувати Хартію стосовно цього пункту за умови, що вони надають громадянам інших Сторін режим, який відповідає положенням цієї Конвенції.

Стаття 16

Встановлюється, що захист, який надається цією статтею, охоплює неповні сім'ї.

Стаття 17

Встановлюється, що ця стаття охоплює всіх осіб молодше 18 років, якщо законодавство, що стосується повноліття дитини, не передбачає меншого віку повноліття, без шкоди для інших конкретних положень Хартії, зокрема статті 7.

Це не передбачає зобов'язання надавати обов'язкову освіту до самого вищезазначеного віку.

Стаття 19, пункт 6

Для цілей застосування цього пункту термін «сім'я іноземного робітника» розуміється як такий, що означає принаймні дружину робітника та неодружених дітей, до тих пір, доки останні вважаються державою, що приймає, неповнолітніми і перебувають на утриманні трудящого-мігранта.

Стаття 20

1. Встановлюється, що питання соціального забезпечення, а також інші положення, що стосуються допомоги по безробіттю, допомоги по старості та допомоги у разі втрати годувальника, можуть бути виключені зі сфери застосування цієї статті.
2. Положення, які стосуються захисту жінок, зокрема щодо вагітності, пологів та післяпологового періоду, не вважаються дискримінацією, про яку згадується у цій статті.
3. Ця стаття не перешкоджає вжиттю конкретних заходів, спрямованих на ліквідацію нерівності de facto.
4. Професійна діяльність, яка за її характером або умовами виконання може бути доручена тільки особам певної статі, може бути виключена зі сфери застосування цієї статті або деяких її положень. Це положення не повинно тлумачитися як таке, що вимагає від Сторін включення до законів або правил переліку робіт, які за їхнім характером або умовами виконання можуть бути доручені тільки особам певної статі.

Статті 21 і 22

1. Для цілей застосування цих статей термін «представники працівників» означає осіб, які визнаються такими за національними законодавством або практикою.
2. Вислів «національне законодавство і практика» у відповідних випадках охоплює, крім законів і правил, колективні договори, інші угоди між роботодавцями та представниками працівників, звичай, а також відповідне прецедентне право.
3. Для цілей застосування цих статей термін «підприємство» розуміється як такий, що означає сукупність матеріальних і нематеріальних елементів, які можуть бути чи не бути юридичною особою, утворені для виробництва товарів або надання послуг з метою отримання фінансового зиску і мають право визначати свою власну ринкову політику.
4. Встановлюється, що релігійні громади та їхні установи можуть бути виключені зі сфери застосування цих статей, навіть якщо ці установи є «підприємствами»

за змістом пункту 3. Заклади, що здійснюють діяльність, яка надихається певними ідеалами або ґрунтується на певних моральних принципах, ідеалах і концепціях, захищених національним законодавством, можуть бути виключені зі сфери застосування цих статей у такому обсязі, який є необхідним для збереження профілю підприємства.

5. Встановлюється, що коли в тій чи іншій державі права, викладені у цих статтях, здійснюються у різних закладах підприємства, відповідна Сторона повинна вважатися такою, що виконує зобов'язання, які випливають з цих статей.
6. Сторони можуть виключити зі сфери застосування цих статей підприємства, на яких кількість працівників менша за кількість, визначену національними законодавством або практикою.

Стаття 22

1. Ця стаття не зашкоджує ні повноваженням і зобов'язанням держав щодо прийняття правил з техніки безпеки та гігієни праці на робочих місцях, ні повноваженням та функціям органів контролю за їхнім дотриманням.
2. Термін «соціальні та соціально-культурні послуги і заходи» розуміється як такий, що означає соціальні та/або культурні заходи, що забезпечуються для працівників деякими підприємствами, такі як допомога по соціальному забезпеченню, спортивні майданчики, кімнати для матерів, що годують грудних дітей, бібліотеки, табори відпочинку для дітей тощо.

Стаття 23, пункт 1

Для цілей застосування цього пункту вислів «якомога довше» стосується фізичних, психологічних та інтелектуальних можливостей осіб похилого віку.

Стаття 24

1. Встановлюється, що для цілей цієї статті терміни «звільнення» та «вільнений» означають розірвання трудових відносин з ініціативи роботодавця.
2. Встановлюється, що ця стаття охоплює всіх працівників, але Сторона може частково або повністю виключити зі сфери захисту такі категорії працівників:
  - a. працівників, найнятих за трудовим договором на визначений період часу або на час виконання конкретної роботи;
  - b. працівників, які проходять випробувальний термін або не мають необхідної вислуги років, за умови, що тривалість цих періодів є розумною і визначається наперед;
  - c. працівників, які приймаються на роботу тимчасово на короткий період часу.

3. Для цілей цієї статті поважними причинами для звільнення не вважаються, зокрема:
  - a. членство у профспілках або участь у профспілковій діяльності у неробочий час або, за згодою роботодавця, у робочий час;
  - b. намагання отримати повноваження представника працівників, здійснення таких повноважень у теперішній час або у минулому;
  - c. подання скарги або участь у процесі, порушеному проти роботодавця у зв'язку зі звинуваченням останнього у порушенні законів чи правил, або звернення до компетентних адміністративних органів;
  - d. раса, колір шкіри, стать, сімейний стан, сімейні обов'язки, вагітність, релігія, політичні переконання, національна належність або соціальне походження;
  - e. відпустка по вагітності та пологах або по догляду за дитиною;
  - f. тимчасова відсутність на роботі у зв'язку з захворюванням або травмою.
4. Встановлюється, що компенсація або інша відповідна допомога у випадку звільнення без поважних причин визначається національними законами або правилами, колективними договорами або іншими засобами, що відповідають національним умовам.

Стаття 25

1. Встановлюється, що компетентний національний орган, як виняток і після консультацій з організаціями роботодавців і працівників, може виключити деякі категорії працівників зі сфери захисту, що надається цією статтею, з огляду на особливий характер їхніх трудових відносин.
2. Встановлюється, що термін «банкрутство» повинен бути визначений національними законодавством і практикою.
3. Вимоги працівників, що охоплюються цією статтею, включають, принаймні:
  - a. вимогу працівниками заробітної плати за встановлений період, який повинен бути не менше трьох місяців за пільговою системою і восьми тижнів за системою гарантій, до банкрутства або звільнення;
  - b. вимогу працівниками оплати відпустки, нарахованої за роботу, що була виконана упродовж року, в якому відбулося банкрутство або звільнення;
  - c. вимогу працівниками грошових виплат у зв'язку з іншими видами оплачуваної відсутності на роботі упродовж встановленого періоду, який повинен бути не менше трьох місяців за пільговою системою і восьми тижнів за системою гарантій, до банкрутства або звільнення.
4. Національні закони або правила можуть обмежувати захист вимог працівників встановленими грошовими виплатами, розмір яких повинен відповідати соціально прийнятному рівню.

Стаття 26

Встановлюється, що ця стаття не вимагає від Сторін прийняття законодавства.

Встановлюється, що пункт 2 не охоплює сексуальні домагання.

Стаття 27

Встановлюється, що ця стаття застосовується до працюючих чоловіків та жінок, які мають сімейні обов'язки стосовно дітей, що перебувають на їхньому утриманні, а також стосовно інших близьких родичів, які явно потребують їхнього догляду або підтримки, коли такі обов'язки обмежують їхні можливості підготовки до економічної діяльності, започаткування такої діяльності, участі у ній або її розширення. Вислови «діти, які перебувають на їхньому утриманні» та «інші близькі родичі, які явно потребують їхнього догляду або підтримки» означають осіб, визнаних такими згідно з національним законодавством відповідної Сторони.

Статті 28 і 29

Для цілей застосування цих статей термін «представники працівників» означає осіб, визнаних такими згідно з національним законодавством або практикою.

Частина III

Встановлюється, що Хартія містить правові зобов'язання міжнародного характеру, виконання яких підлягає виключно наглядові, який передбачається у частині IV Хартії.

Стаття А, пункт 1

Встановлюється, що позначені цифрами пункти можуть включати статті, які містять тільки один пункт.

Стаття В, пункт 2

Для цілей пункту 2 статті В положення переглянутої Хартії відповідають положенням Хартії, які містяться у статтях або пунктах, позначених такою самою цифрою, за винятком:

- a. пункту 2 статті 3 переглянутої Хартії, який відповідає пунктам 1 і 3 статті 3 Хартії;
- b. пункту 3 статті 3 переглянутої Хартії, який відповідає пунктам 2 і 3 статті 3 Хартії;
- c. пункту 5 статті 10 переглянутої Хартії, який відповідає пункту 4 статті 10 Хартії;
- d. пункту 1 статті 17 переглянутої Хартії, який відповідає статті 17 Хартії.

Частина V

Стаття Е

Диференційоване ставлення, що ґрунтується на об'єктивних і розумних підставах, не вважається дискримінаційним.

Стаття F

Встановлюється, що вислів «під час війни або іншого надзвичайного стану в державі» розуміється також як такий, що охоплює загрозу війни.

Стаття I

Встановлюється, що працівники, в иклучені відповідно до додатка до статей 21 і 22, не враховуються при визначенні кількості відповідних працівників.

Стаття J

Термін «зміна або доповнення» охоплює також включення до цієї Хартії нових статей.

Європейська Соціальна Хартія, прийнята у 1961 році і переглянута у 1996 році, доповнює Європейську Конвенцію з прав людини в галузі економічних і соціальних прав. Вона гарантує широке коло прав людини, які стосуються працевлаштування, житла, здоров'я, освіти, соціального забезпечення і добробуту.

Жоден інший правовий інструмент загальноєвропейського рівня не забезпечує настільки широкого і всеохоплюючого захисту соціальних прав, як це робить Хартія.

Саме тому Хартія вважається соціальною конституцією Європи і є важливим інструментом захисту прав людини.

www.coe.int/socialcharter

www.coe.int

Рада Європи є провідною організацією із захисту прав людини на континенті. Вона нараховує 47 держав-членів, включно з усіма державами-членами Європейського союзу. Усі держави-члени Ради Європи приєдналися до Європейської конвенції з прав людини – договору, спрямованому на захист прав людини, демократії та верховенства права. Європейський суд з прав людини здійснює нагляд за виконанням Конвенції у державах-членах.

European
Social
Charter

Charte
sociale
européenne

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE